

Viðbrögð framkvæmdaraðila við umsögnum lögbundinna umsagnaraðila og almennings við umhverfismatsskýrslu vegna skógræktar í landi Villingavatns í Grafningi.

Hér á eftir eru viðbrögð framkvæmdaraðila við umsögn Náttúrufræðistofnunar sem barst 26.2.2026, 9 dögum eftir að umsagnarfrestur rann út.

Nr.	Umsögn	Svar framkvæmdaraðila
1	Náttúrufræðistofnun	
1.1	<p><i>„Það vekur furðu að hér sé því haldið fram að um misskilning umsagnaraðila sé að ræða í ljósi þess sem kom fram í matsskyldufyrirspurn“</i></p>	<p>Athugasemdin varðar lýsingu á markmiðum verkefnisins í matsskyldufyrirspurn og í utanaðkomandi samskiptum móðurfélags framkvæmdaraðila í samanburði við umhverfismatsskýrsluna</p> <p>Í matsskyldufyrirspurninni var markmiði lýst með eftirfarandi hætti</p> <ul style="list-style-type: none">- „að rækta sípekjuskóg sem bindur kolefni, skapar timburnytjar og græðir upp raskað land“. <p>Í kafla 3.8 í matsskyldufyrirspurninni, þar sem fjallað var sérstaklega um loftslagsáhrif, var kolefnisbindingu lýst sem meginhlutverki skógræktar í tengslum við mótvægisaðgerðir í loftslagsmálum. Sú lýsing endurspeglar umhverfiseiginleika skógræktar undir liðnum loftslagsmál og ógildir ekki víðtækari markmið um landnotkun sem sett voru fram í kafla 2.2.</p> <p>Sá „misskilningur“ sem vísað er til í umhverfismatsskýrslunni snýr að athugasemdum sem bárust á matsskyldu- og matsáætlunar stigi, þar sem lagðar voru til aðrar leiðir til kolefnisbindingar, svo sem endurheimt votlendis eða aðrar breytingar á landnotkun, á þeirri forsendu að hámarks kolefnisbinding með hvaða tiltæku leið sem er væri meginmarkmiðið. Svo er ekki.</p> <p>Meginmarkmið verkefnisins hefur ávallt verið að koma á fót gjöfulem sípekjuskógi sem undirstaða efnahagslegra hagkvæmra og sjálfbærra langtímanýtingu jarðarinnar og forsendu skógræktarstarfsemi framkvæmdaraðila. Kolefnisbinding er mælanleg afleiðing nýskógræktar og getur verið ein af mörgum tekjustofnum sem tengjast skógrækt. Henni er því lýst bæði sem vistkerfisþjónustu og, í samhengi við loftslagsmál, sem meginhlutverki skógræktar. Það gefur á engan hátt til kynna að kolefnisbinding, óháð skógræktarstarfseminni sjálfri, sé eini eða æðsti tilgangur verkefnisins.</p> <p>Hvað varðar tilvísanir í ársskýrslu HAL Trust fyrir árið 2024 og fréttatilkynningar, þá lýsa tilvitnaðir kaflar víðtækari stefnumótandi rökstuðningi móðurfélagsins á samstæðustigi. Orðalag ársskýrslunnar birtist í sjálfbærniuppgjörunu undir hlutanum „Stefna, markmið og áætlun um kolefnislosun“, sem er hluti af lögboðinni upplýsingagjöf samkvæmt CSRD-tilskipun Evrópusambandsins um sjálfbærniupplýsingagjöf fyrirtækja. Í samskiptum fyrirtækisins og í efni fyrir fjárfesta kann áhersla að vera lögð á loftslagsmál innan þessa víðtækara stefnumarkandi samhengis. Hins vegar endurskilgreina slíkar lýsingar á samstæðustigi ekki efnislegt umfang, rekstrarlega hönnun eða leyfisgrundvöll þessa skógræktarverkefnis sem Heartwood Afforested Land ehf. vinnur að.</p>

		<p>Umhverfismatið leggur mat á skilgreinda landnotkun í samræmi við lög nr. 111/2021. Umhverfismatsskýrslan metur því umhverfisáhrif þess að rækta nytjaskóg á jörðinni. Öll hugsanleg framtíðarráðstöfun eða vottun kolefniseininga er hluti af viðskiptaumgjörð skógræktarinnar og breytir ekki efnislegu umfangi eða umhverfiseinkennum þess verkefnis sem metið er.</p> <p>Það er því engin efnisleg breyting á markmiðum verkefnisins á milli matskyldufyrirspurnarinnar og umhverfismatsskýrslunnar. Báðar skýrslur lýsa skógrækt sem verðmætaskapandi landnotkun með margþætta vistkerfisþjónustu, þar á meðal kolefnisbindingu.</p>
1.2	<p><i>„Það er álit Náttúrufræðistofnunar að innan svæða á náttúruminjaskrá ætti eingöngu að planta íslenskum trjátegundum. Í skýrslunni er fjallað um þrjá valkosti fyrir svæði syðst á jörðinni sem er bæði á B-hluta náttúruminjaskrár (Grænidalur) og á C-hluta (Hengilssvæðið). Náttúrufræðistofnun er hlynnt því að þar verði eingöngu plantað íslensku birki.“</i></p>	<p>Skráning á náttúruminjaskrá felur ekki í sér bann við notkun innfluttra trjátegunda, né takmarkar hún skógrækt. Í umhverfismatsskýrslunni eru metin hugsanleg áhrif fyrirhugaðra trjátegunda á vistgerðir, vatnsbúskap, landslag og líffræðilega fjölbreytni, þar með talið innan svæða sem falla undir B- og C-hluta náttúruminjaskrár.</p> <p>Framkvæmdaraðili gerir sér grein fyrir áherslu Náttúrufræðistofnunar að plantað verði íslensku birki á þessum svæðum. Hins vegar leiðir umhverfismatið ekki í ljós lagalega eða áhrifatengda kröfu um að einskorða gróðursetningu við íslenskar tegundir. Val á tegundum hefur verið ákvarðað á grundvelli ræktunarskilyrða, stöðugleika skógarins til langs tíma og þeirra umhverfissjónarmiða sem metin voru í umhverfismatsskýrslunni.</p>
1.3	<p><i>„Svæði 4 og 3 eru að miklu leyti vel gróin og þar mun þurfa véltæka jarðvinnslu með tilheyrandi raski. Þar sem gróðurhula er þétt og jarðvegur þykkur gæti það tekið töluverðan tíma fyrir trjáplöntur að bæta upp fyrir það kolefnistap sem yrði við það að rista upp gróðurhulu í vel grónu graslendi eða mólendi“</i></p>	<p>Sú lýsing að svæði 3 og 4 séu „að miklu leyti vel gróin“ endurspeglar ekki að fullu staðhætti eins og þeim er lýst í umhverfismatsskýrslu. Þótt sum svæði séu vel gróin, sérstaklega nálægt Villingavatni, eru önnur svæði, þar á meðal hryggurinn ofan við Villingavatn, með þynnri jarðvegshulu og merki um rof, eins og sýnt er á myndum 6.3, 6.52 og 6.53.</p> <p>Jarðvinnsla verður takmörkuð að umfangi og ekki er fyrirhugað að hún nái yfir stór samfelld svæði. Eins og fram kemur í kafla 6.8 er áætlað að hún nái til um það bil 6% af skógræktarsvæðinu, en meirihluti þess, eða um 4%, eru aflögð tún. Jarðvinnsla verður aðeins beitt þar sem hún er nauðsynleg til að tryggja að gróðursetning skili árangri.</p> <p>Í umhverfismatsskýrslunni er lagt mat á mögulega skammtímalosun kolefnis úr jarðvegi vegna þessa rasks og eru notaðar varfærnar forsendur við það mat. Áætluð losun er takmörkuð og tímabundin og fyrirséð kolefnisbinding vegna nýskógræktar mun vega upp á móti losun þegar fram líða stundir. Í umsögn sinni um umhverfismatsskýrsluna komst Land og skógur, sem ber ábyrgð á skýrslugjöf um landnotkun í loftslagsbókhalda Íslands (National Inventory Report) og kolefnismatið byggir á, að þeirri niðurstöðu að notkun heimilda og útreikningar varðandi kolefnisbindingu væru viðeigandi og að nálgunin veitti trausta áætlun byggða á fyrirbyggjandi þekkingu.</p>

1.4	<p>„Fram kemur að ef tré sá sér innan helgunarsvæða raflína eða vega í framtíðinni verði þau grisjuð. Það ætti að eiga almennt við ef erlendar trjátegundir dreifa úr sér út fyrir skilgreint skógræktarsvæði.“</p>	<p>Hvað varðar dreifingu út fyrir skilgreint skógræktarsvæði almennt, þá er það niðurstaða matsins að hættan sé takmörkuð miðað við núverandi aðstæður. Á láglandi beggja vegna jarðarinnar er þegar að finna ræktaða skóga. Sunnar á jörðinni þar sem land tekur að hækka og skilyrði er gert ráð fyrir að sjálfsáning verði erfið og því takmörkuð. Í umhverfismatsskýrslunni er enn fremur sýnt fram á að við íslenskar aðstæður dreifast gróðursettar trjátegundir að jafnaði hægt og aðeins stuttar vegalengdir út fyrir ræktuð svæði, eins og myndir 6.8, 6.9 og 6.13 sýna</p>
1.5	<p>„Bent skal á að síðari talningin fór fram of seint í júní til að geta talist marktæk fyrir mat á varpþéttleika þar sem varp kann að hafa misfarist hjá mörgum fuglum á þeim tímapunkti og þeir yfirgefið svæðið (líkt og úttektaðili bendir á). Því gæti varpþéttleikinn innan svæðisins verið meiri en niðurstöður gefa til kynna.“</p>	<p>Í skýrslu Tringa segir eftirfarandi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Það var auðsjáanlega mikill munur á fjölda fugla í lok maí og síðar í lok júní í varpfuglaathugunum. Athugunarmönnum þykir líklegt að tófa hafi farið um svæðið en fuglarnir sýndu einkenni þess. Þeir létu mun minna fyrir sér fara, heyrðist lítið í þeim og voru almennt séð færri á svæðinu. <u>Mest var því farið eftir talningum sem fóru fram í lok maí til að fá rétta mynd á þéttleika varpfugla á svæðinu.</u>“ <p>Matið byggir því á hærri og lýsandi gildum og vanmetur ekki þéttleika varpfugla innan verkefnasvæðisins.</p>
1.6	<p>„Vegna dreifðrar útbreiðslu flestra mófugla munu stakar framkvæmdir sjaldnast hafa áhrif á stofna á landsvísu“</p>	<p>Framkvæmdaraðili er sammála þessari fullyrðingu. Eins og metið er í umhverfismatsskýrslunni mun verkefnið hafa staðbundin neikvæð áhrif á tiltekna mófugla sem verpa á opnum svæðum innan verkefnasvæðisins. Þessi áhrif eru vel skilgreind og metin.</p> <p>Hins vegar, þar sem útbreiðsla þessara tegunda er dreifð og verkefnið snertir aðeins örlítinn hluta stofna og búsvæða á landsvísu, er ekki búist við að verkefnið hafi mælanleg áhrif á landsvísu. Skoðun á víðtækari samlegðaráhrifum á landsvísu eða á Evrópuvísu fellur undir verndarstefnu og stefnumótun stjórnvalda. Ekki er hægt að ætlast til að slíkar stefnur eða ráðstafanir stjórnvalda mótist eða ákvarðist af þessari einstöku tillögu um landnotkun eins landeiganda.</p> <p>Að öðru leyti hefur verið brugðist við athugasemdum varðandi fuglalíf í svörum við umsögn Náttúrufræðistofnunar.</p>
1.7	<p>„Berggrunnur svæðisins einkennist að mestu af móbergi sem hefur myndast við gos undir jökli frá eldri jökulskeiðum. Niðurstaða skýrslunnar er að áhrif á jarðmyndanir eru óverulegar. Móberg er sjaldgæft utan Íslands og hefur því hátt vísindagildi. Fyrirhuguð skógrækt mun breyta ásýnd svæðisins og hylja jarðmyndandir. Stofnunin getur því ekki tekið undir það að áhrif séu óveruleg á jarðmyndir heldur séu þau nokkuð neikvæð.“</p>	<p>Athugasemdin virðist fyrst og fremur lúta að því að jarðmyndanir hyljist sjónum fremur en að um sé að ræða bein áhrif á jarðmyndanir. Hins vegar virðist setningunni „Niðurstaða skýrslunnar er að áhrif á jarðmyndanir séu óveruleg“ slá saman beinum áhrifum á jarðmyndanir og breytingum á ásýnd landslags.</p> <p>Gróðursetning trjáa felur ekki í sér rask á berggrunni þar sem plöntur eru gróðursettar í jarðveg en ekki í beran berggrunn. Engar aðrar breytingar eða rask er fyrirhugað á jarðmyndunum.</p> <p>Áhrif á einkenni landslags og sjónræna ásýnd eru metin sérstaklega í kafla 6.5. Jarðmyndanirnar sjálfar verða hins vegar ekki fyrir raski og því er það niðurstaða umhverfismatsskýrslunnar að áhrif á jarðmyndanir séu óverulegar.</p> <p>Eins og fram kom í svari við Náttúruverndarstofnun er keyrt í gegnum Villingavatnsjörðina á innan við 2 km kafla sem tekur rúma 1 mínútu ef ökuhraði er 80 km/klst. Engin sérstök fjallasýn er af veginum og skógur á hæðum í fjarska er ekki talinn hafa neikvæð áhrif. Afar fáir fara fótgangandi um jörðina sjálfa sunnan vegar þar sem mestra áhrifa gætir. Áhrif þar eru metin óveruleg vegna þess hve fáir verða fyrir áhrifum, og þá einungis lítinn hluta ársins.</p>

1.8	<i>„Fyrirhuguð skógrækt mun hafa mjög neikvæð áhrif á búsvæði mófugla, einkum heiðlóu og spóa sem eru báðar á válista vegna fækkunar á undanförunum árum.“</i>	Framkvæmdaraðili tekur undir þessa fullyrðingu, enda er það niðurstaða umhverfismatsins að staðbundinn áhrif verði verulega neikvæð fyrir þessar tegundir. Sjá einnig svar 5.2 við umsögn Náttúruverndarstofnunar.
-----	--	--

Mynd 1 Minnanúpsbólmi í Þjórsá er gott dæmi til að sýna hvernig náttúrulegt gróðurfar og fuglalíf er á Suðurlandi þegar það fær frið fyrir beit og ósjálfbærri landnýtingu. Mynd: <https://www.bbl.is/skodun/lesendaryni/verndum-videy>